

Riska ģimenes vecāku dzīves prasmju novērtēšana sociālā darba praksē

Gita Krūmiņa, Ilvija Razgale

Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas fakultāte, Labklājības un sociālā darba katedra, Latvija

Ievads. Sabiedrībā pastāvošie sociālie riski var skart ikvienu individu atsevišķi un ģimeni kopumā, liekot pielāgoties mainīgajiem apstākļiem. Lai pielāgošanās būtu pietiekami veiksmīga un lai katrs varētu tikt galā ar ikdienas dzīves prasībām, indivīds nedrīkst zaudēt jau esošās dzīves prasmes un papildus tām ir jāapgūst aizvien jaunas un jaunas prasmes. Arī koncepcijā “Ģimenei draudzīga Rīga”, balstoties uz situācijas analīzi, identificētajām problēmām un iedzīvotāju vajadzībām, kā viens no galvenajiem koncepcijas stratēģiskajiem virzieniem tiek izvirzīts dzīves prasmju pilnveide ģimenēm, kas paredz, ka nepieciešams veidot izglītojošu sociālā atbalsta tīklojumu ģimenēm, lai jebkura ģimene saņemtu palīdzību un atbalstu, apgūstot arī praktiskās dzīves iemaņas. Uz šādu nepieciešamību norāda tas, ka ģimenes saskaras ar multiplām problēmām: atbilstošas izglītības trūkums, bezdarbs, nabadzība, parādsaistības, prasmju un iemaņu deficīts, antisociāla uzvedība, atkarības, dažāda veida saslimšanas, konflikti, vardarbība un citas, kas ierobežo ne tikai ģimenes labklājību, bet ir risks tās pastāvēšanai. Taču ģimenes locekļiem dažkārt nav resursu – zināšanas, prasmes, motivācija, finansiālās iespējas un citi, lai saviem spēkiem atrisinātu šīs problēmas. Tāpēc ir nepieciešama aktīva sociālā darba speciālistu intervence, lai palīdzētu indivīdiem un ģimenēm uzlabot viņu sociālo funkcionēšanu. Viens no pirmajiem soļiem sociālā darba praksē ir dzīves prasmju novērtēšana riska ģimenes vecākiem.

Darba mērķis. Izanalizēt dzīves prasmju novērtēšanu sociālā darba praksē ar riska ģimenes vecākiem.

Metodes. Pētījumā tika izmantota datu sekundārā analīze, ekspertu intervijas un sociālo darbinieku anketēšana.

Rezultāti. Pētījuma gaitā tika aptaujāti Rīgas Sociālā dienesta sociālie darbinieki, kuri strādā ar ģimenēm ar bērniem, sociālie darbinieki no atsevišķiem krīzes centriem Rīgā un SOS Bērnu ciemata Ģimenes stiprināšanas un atbalsta projektā Rīgā strādājošie sociālie darbinieki, kuri strādā ar riska ģimenes vecākiem, kā arī eksperti ar ilgstošu darba pieredzi nozarē. Papildus tika analizēti sociālā darba praksē izmantotie novērtēšanas instrumenti, uzsvāru liekot uz sākotnējo novērtēšanu, kas ir gadījuma vadīšanas procesa viena no nozīmīgākajām daļām un no kuras ir atkarīga visa turpmākā darba plānošana ar klientu. Iegūtie rezultāti norāda uz to, ka, lai novērtētu klienta prasmes sociālā darba praksē, tiek lietoti tādi instrumenti kā novērošana, intervijas un citi standartizētie instrumenti. Kā obligāta prakses sastāvdaļa sociālā dienesta darbiniekiem, kuri strādā ar ģimenēm ar bērniem, ir risku novērtēšana. Attiecībā uz vecākiem tiek novērtēti tādi riski kā vecāka garīgā, fiziskā un emocionālā veselība, atkarību izraisošo vielu lietošana, līdzatkarība, vecāku prasmes un zināšanas bērnu audzināšanā, vecāka un bērna savstarpējās attiecības, vecāka reakcija uz bērna uzvedības traucējumiem, bērna aizsardzība no vardarbīgas personas vai bīstamām situācijām, vecāku nodarbinātība, problēmas atzišana, sadarbība ar valsts, pašvaldības un citām institūcijām, iepriekšējā pieredze bērnu aprūpē u. c. Minētie riska faktori tiek novērtēti, katram riska faktoram paredzot novērtējumu atbilstoši riska līmenim. Detalizētāka informācija par klienta prasmēm tiek iegūta krīzes centros, kur sociālie darbinieki dokumentāciju ir pielāgojuši institūcijas specifikai un izstrādājuši dzīves prasmju / funkcionēšanas izvērtējuma veidlapas, kas sastāv no pašaprūpes prasmju novērtējuma – personīgā higiēna, gērbšanās prasmes, ēšanas prasmes, paradumi, ēdienu gatavošanas prasmes, atsevišķu sociālo prasmju novērtējuma u. c. Uz to, ka dzīves prasmju novērtēšanai sociālā darba praksē tiek izmantoti instrumenti, kuri ir pamatinstrumenti darbā ar klientu visos prakses līmeņos, bet nav specifiski tieši dzīves prasmju novērtēšanai, norāda arī paši aptaujātie sociālie darbinieki un eksperti. Tāpat respondenti apstiprina nepieciešamību izstrādāt jaunus vai papildināt jau esošos instrumentus tieši dzīves prasmju novērtēšanai, jo sociālā darba praksē pietrūkst pētījumu par dzīves prasmēm un pastāv arī grūtības ģimenei svarīgāko, nozīmīgāko dzīves prasmju identificēšanā, kur viena no grūtībām, kas saistāma ar dzīves prasmju novērtēšanu, ir neskaidrs dzīves prasmju jēdziens pašu profesionāļu vidū.

Secinājumi. Ņemot vērā minēto, ir iespējams secināt, ka instrumentos, ko izmanto sociālās funkcionēšanas un risku novērtēšanā, nav iekļauta padziļināta dzīves prasmju novērtēšana. Tāpat, novērtējot tādu vecāku prasmi kā bērnu aprūpe un audzināšana, tā vairāk tiek novērtēta kā kopums, kas pastāv vai nepastāv, bet ne kā atsevišķu vairāku svarīgu prasmju izdalījums un ka prasmes vai to trūkums tiek izsecināts no konkrētās situācijas. Tas vēlreiz norāda uz instrumentu, ar kuru palīdzību novērtēt vecāku dzīves prasmes, trūkumu un nepieciešamību profesionāļus izglītot par dažādām dzīves prasmēm.